INTENȚIA LIBERALĂ ÎN ACTELE JURIDICE *INTER VIVOS ȘI MORTIS CAUSA*

Evelina NARTEA
CZU: 347.133.3 + 347.65/.68 *evilina.nartea@gmail.com*

À la base de cette thèse, étaient des recherches sur l'élément fondamental dans la conclusion de l'acte juridique civil – l'intention de la personne, mais aussi comment la volonté interne est formée et extériorisée pour créer et donner suite à un acte juridique civil. La présente étude vise à élucider le concept de volonté juridique dans une sorte d'actes juridiques civils à titre gratuit, en particulier – les libéralités.

Elementul fundamental în încheierea actului juridic civil – intenția persoanei, dar și modul cum se formează și se exteriorizează voința internă pentru a crea și a da curs unui act juridic civil, determină efectuarea diverselor cercetări. Lucrarea de față vine să elucideze conceptul de „voință juridică” în cadrul unei specii a actelor juridice civile cu titlu gratuit, și anume – liberalitățile.

Actul juridic este, indiscutabil, o expresie a libertății individului, fiind unanim recunoscut că voința acestuia este fundamentul actului juridic. În numele protecției persoanei, a intereselor sale, dar și a voinței reale, legiuitorul acordă o atenție deosebită unor tipuri de acte juridice, instituind condiții de valabilitate suplimentare pentru actele juridice. Astfel de condiții sunt actuale îndeosebi în actele juridice care, deseori, produc consecințe dureroase pentru cetățenii care participă la ele, fie pentru că au o valabilitate pe termen lung (cum ar fi, de exemplu, în cazul contractelor matrimoniale), fie pentru că au o importanță sau pondere economică mare (cum ar fi în cazul donației bunului imobil), iar atragerea unui consilier, de obicei, notar, implică o atenție deosebită și o explicare detaliată, astfel încât părților contractuale le devin clare efectele actului încheiat.

Din punct de vedere psihologic, formarea voinței, în general, impune un proces psihologic de ansamblu. Ceea ce îl determină pe om să parcurgă acest proces, este „existența unor nevoi, pe care omul tinde să le satisfacă” [1, p. 125]. Nevoia este proiectată în reprezentările omului, după care, în mod firesc, se ajunge la identificarea modalității de satisfacere a acelei nevoi. În condițiile în care omul percepe clar

nevoia spre care tinde, intervine o fază logică a procesului psihologic, și anume – deliberarea. La această etapă, sunt apreciate toate avantajele și dezavantajele, etapă care se soldează cu luarea hotărârii de a încheia un anumit act juridic, care va însuma mijlocul de satisfacere a nevoii. Hotărârea va fi comunicată altor oameni, pentru că „raportul juridic civil ca și toate raporturile juridice, presupune o legătură între oameni" [2, p.20].

Pentru a fi din punct de vedere juridic eficace, voința trebuie să fie exteriorizată. Actul juridic reprezintă manifestarea voinței. Exteriorizarea hotărârii de a încheia un act juridic civil, în dreptul civil, se numește consimțământ și constituie elementul principal al voinței juridice. Astfel, Codul civil stabilește că: „consimțământul este manifestarea, exteriorizată, de voință a persoanei de a încheia un act juridic". De aici, rezultă că consimțământul este, în primul rând, o voință, iar pentru a „îmbrăca" forma de consimțământ, această voință trebuie manifestată în exterior, exteriorizată. Notarul este cel care va veni în ajutorul părților, va desprinde intenția reală a părților și va prelua răspunderea deplină în privința conținutului actului întocmit. Din acest punct de vedere, implicarea notarului poartă un caracter de asigurare a păcii sau liniștii juridice. Astfel că, atunci când încheierea unui act juridic a fost anticipată de o consultare și clarificare, efectuată de un specialist, în mod imparțial, încercările ulterioare ale părților de a se eschiva de la executarea obligațiilor care și le-au asumat, prin faptul declarării necunoașterii/neînțelegerii actului și efectelor sale au, de regulă, puține șanse. Și acest lucru se datorează faptului că voința exprimată la început neprofesionist de către părți, a fost „tradusă" de notar în limbaj juridic, devenind astfel, clară, asigurând, în acest fel, că interesele demne ale persoanelor vor fi protejate și asigurate împotriva eventualelor încălcări din viitor, servind astfel echității juridice.

Juriștii francezi afirmă că dreptul de a da s-a născut odată cu dreptul de proprietate [3, p. 25]. În general, Codul civil moldovenesc nu reglementează și nici nu definește regimul liberalităților, spre deosebire de legiuitorul român, care a consacrat un întreg capitol liberalităților, definindu-le drept: actul juridic prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de bunurile sale, în tot sau în parte, în favoarea unei alte persoane. Cu toate acestea însă, nu putem nega în totalitate nerecunoașterea de către legiuitorul moldovean a acestui concept.

Astfel, legiuitorul a inclus noțiunea de liberalitate în denumirea art. 124 Cod civil: Liberalitățile persoanei supuse măsurii de ocrotire judiciare sub forma curatelei, iar din conținutul art. dat, reiese că la categoria de liberalitate se atribuie testamentul și donația. Astfel, persoana ocrotită poate dispune asupra patrimoniului său prin liberalități sub forma donației – doar cu asistența curatorului, iar sub forma testamentului – de sine stătător. Referindu-ne la liberalități, în sens juridic, acestea ar putea fi definite astfel: act juridic prin care o persoană dispune, cu titlu gratuit, în favoarea altei persoane.

Unul din actele juridice, care relevă întru totul esența liberalității, este Contractul de Donație. Elementul său esenţial este intenţia liberală – *animus donandi*, intenţia de a gratifica, iar dacă această intenţie de a gratifica lipseşte, nu mai poate exista donație, ci un simplu proiect al contractului, indiferent de denumirea pe care o poartă acesta. Nu orice transmitere a unui bun în proprietate cu titlu gratuit reprezintă o donaţie. Un element obligatoriu al consimţământului exprimat de către donator este intenţia de a gratifica sau mulţumi donatarul, fără a urmări în schimb obţinerea unui folos patrimonial [4, p.7]. Pentru a confirma caracterul gratuit al Contractului de donație, nu este suficient ca Donatorul, însărăcindu-se pe sine, să-l îmbogățească pe altul. Aceasta trebuie să fie o decizie luată cu intenție liberală. „Intenția liberală este incompatibilă absolut cu obținerea unui contraechivalent integral al prestației care o materializează” [5, p. 7].

Un alt act care relevă esența intenției liberale este Testamentul – liberalitatea pentru cauză de moarte, ceea ce înseamnă că efectele sale se vor produce doar după deschiderea moștenirii, adică din momentul decesului testatorului. Atât timp cât testatorul este în viață, se consideră că testamentul pe care l-a întocmit nu și-a atins perfecțiunea și tocmai de aceea testatorul este liber să-l modifice sau chiar să-l anuleze, prin revocare. Abia în momentul decesului testatorului, voința sa testamentară devine definitivă și capătă forță juridică, prin aceasta explicându-se utilizarea de către legiuitor, în mod frecvent, a sintagmei „ultimă voință”.

Una din condițiile de validitate ale testamentului este capacitatea juridică deplină a testatorului, voința liberală. Astfel, conform Legii nr. LP246/2018 din data de 15 noiembrie 2018: „Notarul verifică dacă

solicitantul actului notarial poate să-şi exprime în mod expres consimțământul, să conștientizeze acțiunile sale, să le dirijeze, fiind în stare să aprecieze efectele juridice ale actului notarial solicitat și ale acțiunilor sale în momentul întocmirii actului". Drept vorbind, nu există în dreptul civil vreun act care nu solicită voință liberă și meditată. Însă dacă legea a accentuat această condiție de valabilitate deja impusă tuturor actelor juridice – voința liberală, atunci aceasta se motivează prin faptul că legiuitorul a considerat testatorul ca fiind acel subiect cu un grad ridicat de expunere atacurilor, fie acestea verbale sau fizice. Gestul testatorului de natură altruistă datorat voinței sale de a gratifica şi afecțiunii pe care i-o inspiră persoana moștenitorului atribuie testamentul la categoria liberalităților.

Astfel, liberalitățile constituie o categorie a actelor juridice civile cu titlu gratuit și dat fiind faptul că sărăcește patrimoniul dispunătorului, dar și sunt pe larg utilizate în viața de zi cu zi, considerăm că necesită o reglementare legală, așa cum sunt reglementate și în Codul civil român.

Referințe:

1. EŢCO, C., FORNEA, Iu., DAVIDESCU, E., TINTIUC, T., DANILIUC, N., CĂRĂRUȘ, M. *Psihologia generală*. Chișinău: Poligrafic Medicina, 2007.
2. BOTEA, G., TOMA, M., STĂNCIULESCU, L., TRUȘCĂ, P., STOICA, V., PUȘCAȘ, N. *Drept civil. Curs pentru pregătirea examenului de licență.* București: Lumina Lex, 1997.
3. *Le testament.* Librairie Ch. Delagrave, 1879.
4. Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova. Cu privire la unele chestiuni apărute în practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei la soluţionarea litigiilor ce ţin de contractele de donaţie şi de înstrăinare a bunului cu condiţia întreţinerii pe viaţă nr. 2 din 30.03.2009, publicată. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova*, 2009, nr.8.
5. https://www.ujmag.ro/drept/drept-civil/comentariile-codului-civil-donatia/rasfoire/